

PRIMERJALNA ANALIZA IN ČEZMEJNA RAZISKAVA

LJUBLJANA - GRADEC

DR. BARBARA BEZNEC, DR. JURE GOMBAČ

Migrantsko in etnično podjetništvo je tudi v Evropi postalo eden od razpoznanih in pomembnih načinov za vključevanje priseljencev na trg dela, še posebej po t. i. »begunski krizi« 2015-2016, ko države aktivno razmišljajo o možnostih za družbeno integracijo migrantov in njihovo integracijo na trg dela. To se kaže tako na nivoju Evropske unije, ki preko različnih politik, programov in projektov podpira samozaposlovanje migrantov, kot tudi najrazličnejših pobud na državnem, regionalnem in lokalnem nivoju. Posamezne regije in mesta so že prevzela pobudo na tem področju in beležimo lahko celo vrsto dobrih praks, s pomočjo katerih ne le vključujejo migrante na trg dela, temveč jih tudi bolj aktivno vključujejo v družbo ter opolnomočijo. S pomočjo teh dejavnosti mesta in regije tudi večajo svojo razpoznavnost, konkurenčnost in privlačnost ter revitalizirajo ulice ali dele mest, ki gospodarsko nazadujejo.

Tudi mesti Ljubljana in Gradec, ki sta povezani preko programa Interreg VA SI-AT, sta se odločili, da preko projekta »Urban Diversity« povežeta migrantske podjetnike in upravi obeh mest ter s pomočjo dobrih praks iz Evrope in sveta vplivata na uspešnejšo integracijo priseljencev, se povežeta med seboj ter povečata svojo razpoznavnost, konkurenčnost, privlačnost ter revitalizirata ulice in dele mest, ki se spopadajo z izzivi na gospodarskem in družbenem področju.

Projektne partnerji (ISIM ZRC SAZU, RRA LUR, AWTSG in SSM) smo se odločili, da naprej izpeljemo nabor literature in dobrih praks, zberemo podatke o številu in potencialu migrantskih podjetnikov v Ljubljani, izpeljemo reprezentativno raziskavo o migrantskih podjetnikih v Gradcu, primerjamo in analiziramo rezultate med seboj ter na osnovi dobljenih rezultatov oblikujemo ustrezne podporne dejavnosti in akcije v obeh mestih. Pregled situacije in reprezentativna raziskava sta bili opravljeni med majem 2017 in oktobrom 2017. Glavni raziskovalni vprašanji sta bili sledeči:

1. Kakšna je situacija samozaposlenih migrantskih podjetnikov in podjetnikov z migrantskim ozadjem v Mestni občini Ljubljana glede na dostopne statistične podatke?
2. Kakšna je situacija med graškimi samozaposlenimi migrantskimi podjetniki in graškimi podjetniki z migrantskim ozadjem?

Zastavljena je bila tudi vrsta podvprašanj, ki so se dotikala možnosti, priložnosti, izzivov, podpornih programov ter izzivov na poslovnem področju v obeh mestih ter možnosti o sodelovanje med podjetniki obeh mest.

---

¹ Zahvaljujemo se Andrei Darvishzadeh-Nowruzali z Oddelka za turizem in razvoj Graške občine za izpeljavo raziskave v Gradcu, Maji Gostič za vizualno ureditev podatkov in Špeli Kastelic za vse ostalo.

OSNOVNE DEFINICIJE POJMOV

Migrantskega podjetnika lahko definiramo kot lastnika podjetja, ki se je rodil v eni, svojo podjetniško dejavnost pa izvaja v drugi državi, kjer skuša ustvariti vrednost skozi ustanovitev ali širitev svojih ekonomskih aktivnosti. Podjetnik je lahko samozaposlen ali pa zaposluje druge. (Kekuš 2017)

Etnično oz. priseljsko podjetništvo je definirano tudi kot " niz povezav in interakcij med ljudmi, ki delijo skupno nacionalno ozadje ali migracijske izkušnje. (Waldinger 1990)

Koncept etnične ekonomije se nanaša na vse samozaposlene iz katerikoli etnične ali priseljske skupine, na njihove delodajalce, zaposlene iz iste etnične skupine in njihove družinske člane. Etnična ekonomija obstaja, če etnična skupina vzdržuje privatni ekonomski sektor v katerem ima večinski lastniški delež ne glede to, ali potrošniki so ali niso pripadniki iste etničnosti. (Gold and Light 2000)

Razlogov, zakaj migranti postanejo podjetniki, je več. Literatura razlikuje med podjetniki, ki so to postali zaradi nuje in tistimi, ki na ta način iščejo boljše priložnosti zase. Podjetniki zaradi nuje se v podjetniške vode spustijo zato, ker je to njihova najboljša ali pa edina priložnost, medtem ko podjetniki, ki iščejo priložnosti, ustvarjajo niše, kjer je možnost za njihov uspeh večji. (Dana and Morris 2007)

Medtem, ko se veliko podjetnikov izogiba trgom, kjer je povpraševanje nestabilno ali negotovo se zdi, da so migrantski podjetniki bolj odporni na faktor tveganja. Ko iščejo delovno intenzivne poslovne možnosti z nizkim začetnim vložkom in nizkimi ovirami za vstop na trg, pomagajo revitalizirati in stabilizirati urbane in ruralne skupnosti, ki se težko prebijajo skozi izzive sodobne družbe. (Kekuš 2017, 13)

DOBRE PRAKSE NA PODROČJU MIGRANTSKEGA PODJETNIŠTVA

Zakaj spodbujati migrantsko podjetništvo?

Raziskave, ki so jih izpeljali v ZDA in Evropi so pokazale, da so migrantski podjetniki bolj podjetni kot domače prebivalstvo. V Veliki Britaniji migranti predstavljajo 8% prebivalstva a so lastniki 12 % vseh malih in srednjih podjetij. V ZDA predstavljajo 13% prebivalstva in so lastniki 18% malih podjetij. (Kekuš 2017) Na splošno so migranti nekoliko bolj podjetni kot domače prebivalstvo. V država OECD se v podjetniške vode spušča 12,7% migrantov in 12% domačega prebivalstva. (OECD 2011)

Migranti prispevajo tudi k ustvarjanju delovnih mest v državi gostiteljici. Samozaposleni migrant z malim ali srednjim podjetjem lahko na splošno ustvari od 1,4 do 2,1 dodatnih delovnih mest.

V ZDA so migrantski podjetniki v letu 2013 ustvarili 900 milijard dolarjev v tržnem kapitalu in zaposlovali okoli 600.000 ljudi. Raziskave so ugotovile tudi, da so migranti ustanovili 25% vseh inženirskih in tehnoloških družb in domače prebivalstvo prekašajo v številu prijavljenih patentov, licenc, objavah in ustanavljanju uspešnih firm. Migranti so ustanovili tudi več kot pol start-up podjetij (44 of 87), ki so danes vredna več od milijarde dolarjev. (Pope 2017)

Še en pomemben vpliv migrantskega podjetništva je ustvarjanje trgovinskih možnosti med državo gostiteljico in državo izvora z nižanjem s trgovanjem povezanih transakcijskih stroškov. Skozi svoje transnacionalne mreže so namreč veliko bolj uspešni v ustvarjanju trgovskih vezi, ki segajo preko meja. Na Švedskem 22% migrantskih firm (in le 15% domačih) s svojimi izdelki in uslugami cilja na mednarodno tržišče in s tem celoten izvoz te države povečuje za 6%. (Kekuš 2017)

DOBRE PRAKSE

Da bi premagali ovire in poželi koristi, ki jih prinaša migrantsko podjetništvo, se države gostiteljice zatekajo k različnim programom za podporo.

Programi so ustvarjeni posebej za migrantske podjetnike in pogosto vključujejo:

1. Posebej prirojene treninge: (jezik, poslovni načrt, promocija, standardi)
2. Iniciative mentorstva in mreženja, ki so namenjeni boljšemu obvladovanju jezika, poslovnih spretnosti in profesionalnih stikov.
3. Iniciative za izboljšanje kreditne sposobnosti in pristopa do kapitala za zagon in širitev podjetja. (Desiderio 2014)

Takšne iniciative lahko pomagajo migrantom in področjem ter soseskam, kjer živijo in delajo.

Splošni programi za spodbujanje podjetnosti, ki so namenjeni celotnemu prebivalstvu, prav tako lahko spodbujajo migrantsko podjetništvo, če so seveda dostopni migrantom. Ti programi sicer ponujajo višji nivo spodbujanja podjetništva, kot so recimo inkubatorji za start-upe, co-working prostori ipd. a migranti do njih pogosto težje dostopajo zaradi slabšega poznavanja jezika in pa zato, ker izvajalci teh programov pogosto niso seznanjeni z migrantsko problematiko. Da bi naslovili te težave bi morale javne in privatne iniciative omogočiti dostop migrantom do splošnih programov za podporo poslovnosti in jih prilagoditi raznolikosti. (Rath, Swagerman, Krieger, Ludwinek, Pickering 2012)

V obeh primerih smo uporabili mešane raziskovalne metode. V Ljubljani smo uporabili gradivo, ki sta nam ga posredovala Statistični urad Republike Slovenije in AJPES. Gre za kvantitativne podatke. Nato smo opravili tudi 5 intervjujev z migrantskimi podjetniki, kjer smo pridobili kvalitativne podatke.

V primeru reprezentativne raziskave v Gradcu smo prav tako uporabili mešane metode, tako kvantitativne kot kvalitativne raziskovalne metode. Izpeljana je bila obsežna telefonska anketa med 160 migrantskimi podjetniki, ki so jih na Oddelku za turizem in razvoj Graške občine pridobili iz najrazličnejših seznamov. Nato je bilo s 30 migrantskimi podjetniki opravljen tudi pol-strukturiran intervju.

ANALIZA ZA LJUBLJANO

Ljubljana je imela v letu 2016 141,766 zaposlenih prebivalcev, med njimi je 124,541 državljanek in državljanov Slovenije in 17,225 tujk in tujcev².

Podatki Poslovnega registra Slovenije –PRS (AJPES)³:

1. Število malih in srednjih poslovnih subjektov, pri katerem je država naslova vsaj enega od ustanoviteljev Slovenija, poslovni subjekt pa je iz Mestne občine Ljubljana: 550.
2. Število malih in srednjih poslovnih subjektov, pri katerem je država naslova vsaj enega od ustanoviteljev ni Slovenija, poslovni subjekt pa je iz Mestne občine Ljubljana: 320.

Med zaposlenimi Slovenci je bilo 80% ljudi zaposlenih, 8% samozaposlenih in 11% brezposelnih. Med tujci je bilo prav tako 80% zaposlenih, manj, 4%, je bilo samozaposlenih in več, 16%, je bilo brezposelnih. Nadaljnja analiza je tudi pokazala, da se zanimive razlike kažejo tudi, če v tej kategoriji upoštevamo spol.

Tako je med Slovenci 78% zaposlenih, 10, 5% samozaposlenih in 11, 5% brezposelnih. Med tujci je 82% zaposlenih, 4 % samozaposlenih in 14 % brezposelnih. Med Slovenkami pa je 82% zaposlenih, 7% samozaposlenih in 10% brezposelnih, medtem ko je med tujkami 74% zaposlenih, 4% samozaposlenih in 22% brezposelnih. To jasno kaže na dejstvo, da so ženske - tujke izrazito neprivilegirana skupina v ljubljanski družbi., saj njihova samozaposlenost sicer ni nižja od moških tujcev, je pa nižja od Slovenk, njihova brezposelnost pa je višja od vseh preostalih kategorij.

Še bolj zanimivi podatki se pojavijo, če pod drobnogled postavimo t. i. drugo generacijo priseljencev, se pravi ljudi s slovenskim državljanstvom, katerih starši so bili rojeni v tujini. Opozoriti sicer moramo, da je glede na pridobljene podatke pri več kot polovici Ljubljančank in Ljubljančanov "status" staršev neznan. Pri tistih pa, kjer so podatki na voljo, smo dobili sledeče rezultate:

Med slovenskimi državljanekami in državljanji iz Ljubljane, katerih starši so bili rojeni v Sloveniji, je bilo 81% zaposlenih, 8,5% samozaposlenih in 10,5% brezposelnih. Med Ljubljančankami in Ljubljančani, pri katerih sta se oba starša preselila od drugod, je bilo 76% zaposlenih, 6% samozaposlenih in 18% brezposelnih. Pri tistih, ki so imeli enega od staršev iz tujine, pa je bilo 77% zaposlenih, 8% samozaposlenih in 14% brezposelnih.

Prav tako postane raziskava še bolj zanimiva, če tudi tu vključimo faktor spola. Tako je med moškimi, katerih oba starša sta bila rojena v Sloveniji 80% zaposlenih, 11% samozaposlenih in 9% brezposelnih. Med moškimi, katerih oba starša sta bila rojena v tujini, je bilo 75% zaposlenih, 7.5% samozaposlenih

---

² SURS (2017)

³ AJPES (2017)

in 17,5 % brezposelnih. Med moškimi, ki so imeli enega starša iz tujine, pa je bilo 76,5% zaposlenih, 9,5% samozaposlenih in 14% brezposelnih.

Med ženskami, ki so imele oba starša rojena v Sloveniji, je bilo 83% zaposlenih, 7% samozaposlenih in 10% brezposelnih. Med ženskami, katerih oba starša sta bila rojena v tujini, je bilo 78% zaposlenih, 4% samozaposlenih in 18% brezposelnih. Med ženskami, ki so imele enega starša iz tujine, pa je bilo 78,5% zaposlenih, 7,5% samozaposlenih in 14% brezposelnih.

Zaključek:

Ta kratka raziskava dokazuje, da ne le tujci, ampak tudi t. i. "druga generacija" Ljubljančank in Ljubljančanov, katerih starši so prišli iz tujine, v Ljubljani doživljajo diskriminacijo na trgu dela, saj je med njimi več brezposelnih in manj samozaposlenih kot pri državljankeh in državljanih RS Slovenije, katerih starši so bili rojeni v Sloveniji. Pri tem so najbolj na udaru tujke, saj je procent njihove brezposelnosti kar 22%, sledijo pa jim slovenske državljanke, katerih oba starša sta bila rojena v tujini, z 18% brezposelnostjo. Sledijo jim moški državljani republike Slovenije, katerih oba starša sta bila rojena v tujini in za katere je prav tako značilna višja stopnja brezposelnosti (17,5%) in nižja stopnja samozaposlenosti (7,5%). Očitno so v slovenski družbi prisotne ovire pri vključevanju na trg dela in družbeni integraciji, ki med tujci in slovenskimi državljani, katerih starši so bili rojeni v tujini povzročajo višjo stopnjo brezposelnosti in manjše možnosti za samozaposlovanje kot med ostalimi državljani, kar je zaskrbljujoče.

Tudi statistika, ki jo za kreativnost in večji procent podjetniške žilice med migranti, navaja OECD in druge organizacije v primeru Ljubljane ne drži. Migranti in državljani z migrantskimi koreninami so glede na statistiko manj podjetni kot domače prebivalstvo, kar spet kaže na administrativne in druge ovire v Slovenski družbi in v Ljubljani. Z redkimi izjemami so odsotni tudi podporni programi za spodbujanje podjetništva med migranti in ljudmi z migrantskimi koreninami, ki jih v drugih mestih z uspehom uporabljajo. To so potrdili tudi intervjuji, saj intervjuvanci poudarjajo sledeča dejstva:

V Sloveniji je lepo živeti, a težko poslovati... zaradi: zahtevne zakonodaje, premalo informacij, premalo podpore s strani občine in države, nevladnih organizacij s projektnim (začasnim), nefleksibilnih upravnih enot, številnih inšpekcij, težko je zaposliti ljudi, drago je, zaščitniški trg, težko dobiti državljanstvo...

I. RAZISKAVA GRADEC

Iz podatkovne baze HEROLD, kjer se nahajajo vsa podjetja iz Gradca, se je glede na dogovorjene kriterije izbralo 160 respondentov, ki so bili razpoznani bodisi za migrante bodisi za avstrijske državljane z migrantskim ozadjem.

- 160 respondentov
- 30 ljudi z migrantskim ozadjem: 15 vprašanj
- 130 migrantskih podjetnikov: istih 15 vprašanj plus še 5 dodatnih (država izvora, starost, status, izobrazba)

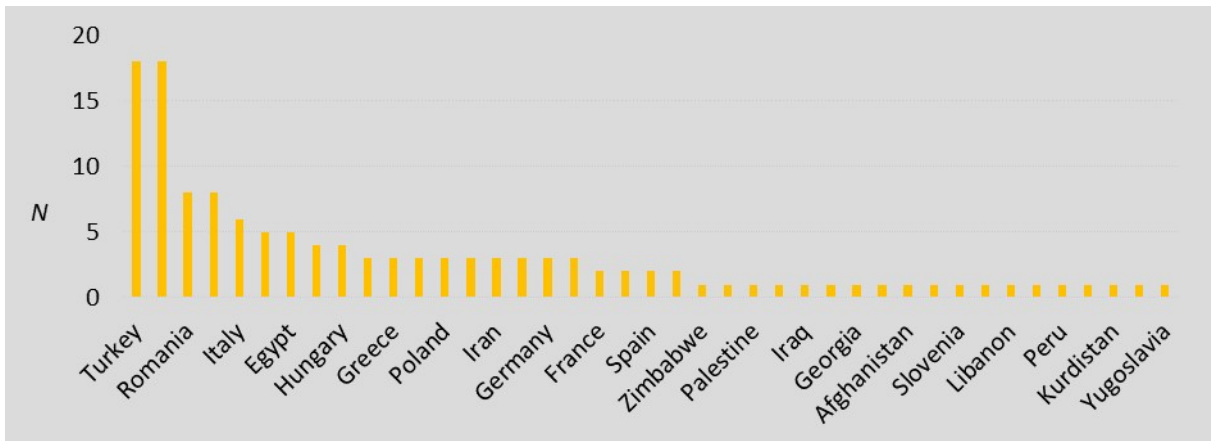

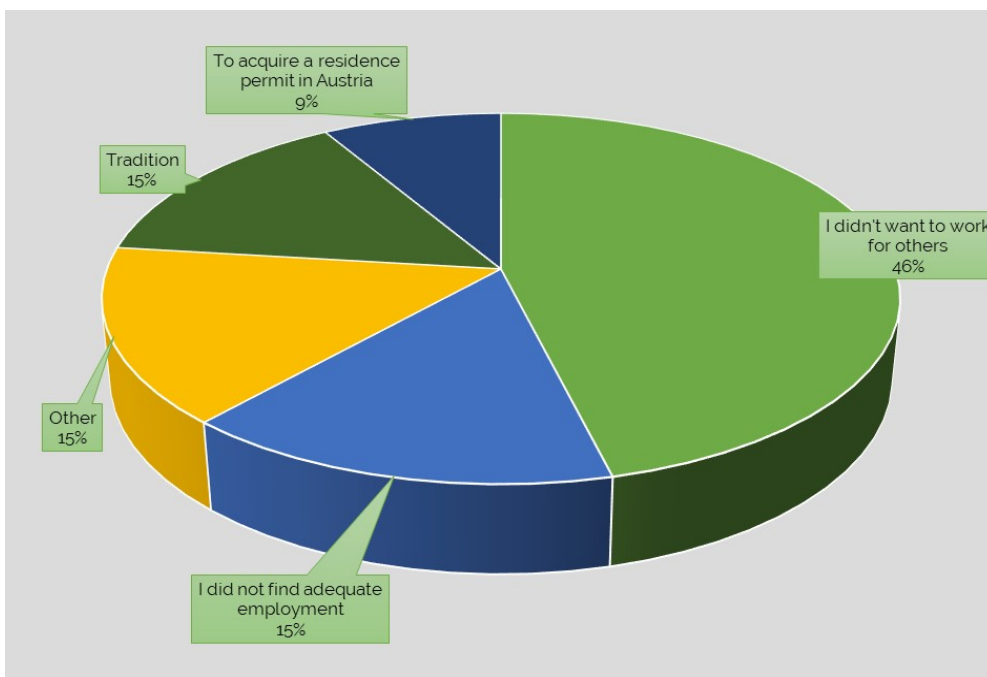
REZULTATI RAZISKAVE ZA MIGRANTSKE PODJETNIKE

OSEBA ROJENA V TUJINI

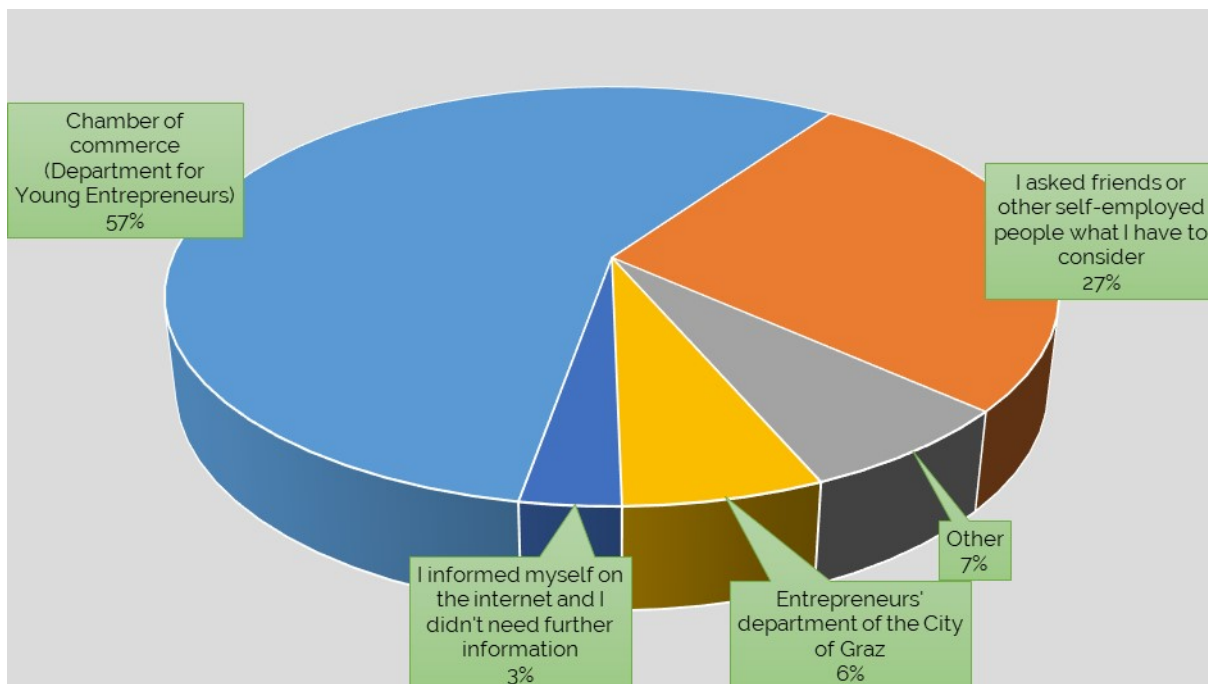
KRAJ ROJSTVA:

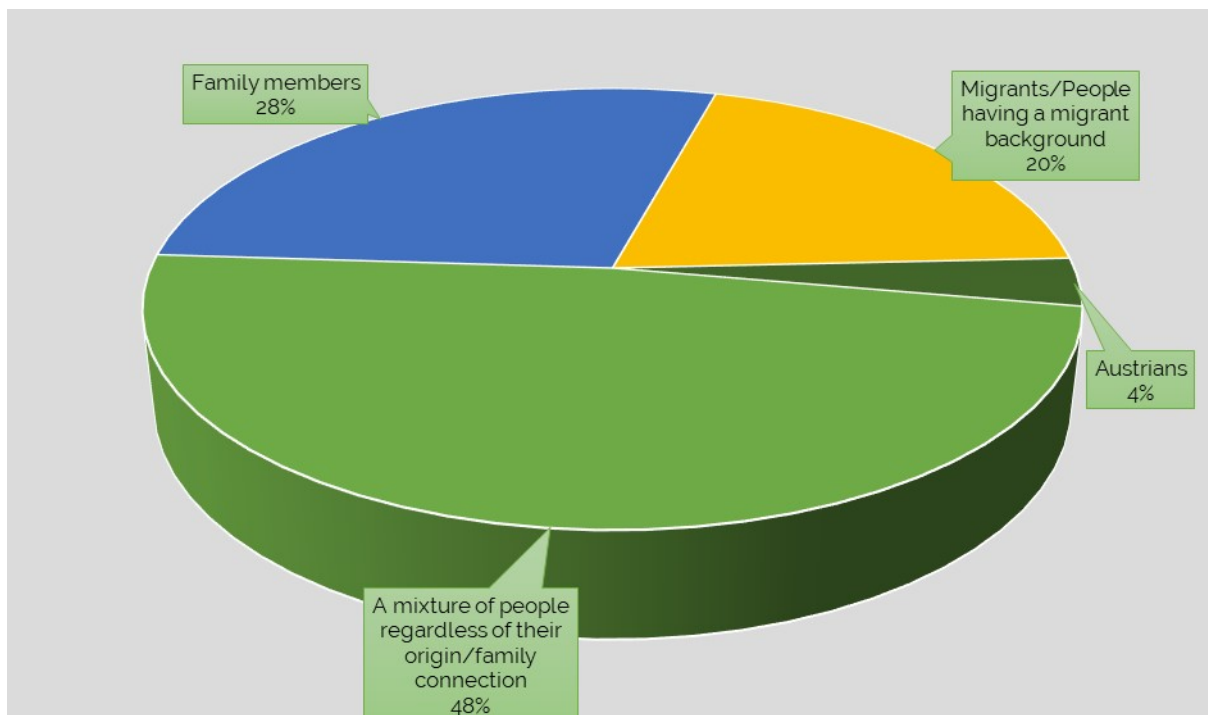
1. ZAKAJ STE SE SAMOZAPOSILILI?

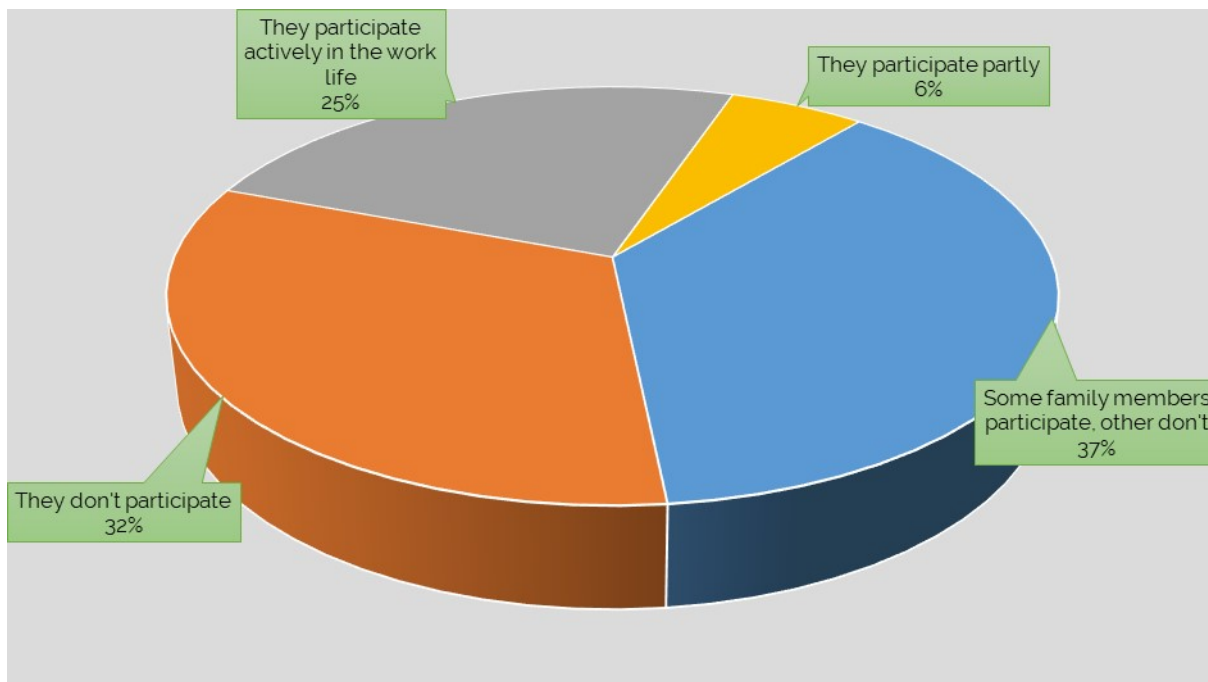
2. KJE STE DOBILI POTREBNE INFORMACIJE O SAMOZAPOSLITVI V GRADCU?:

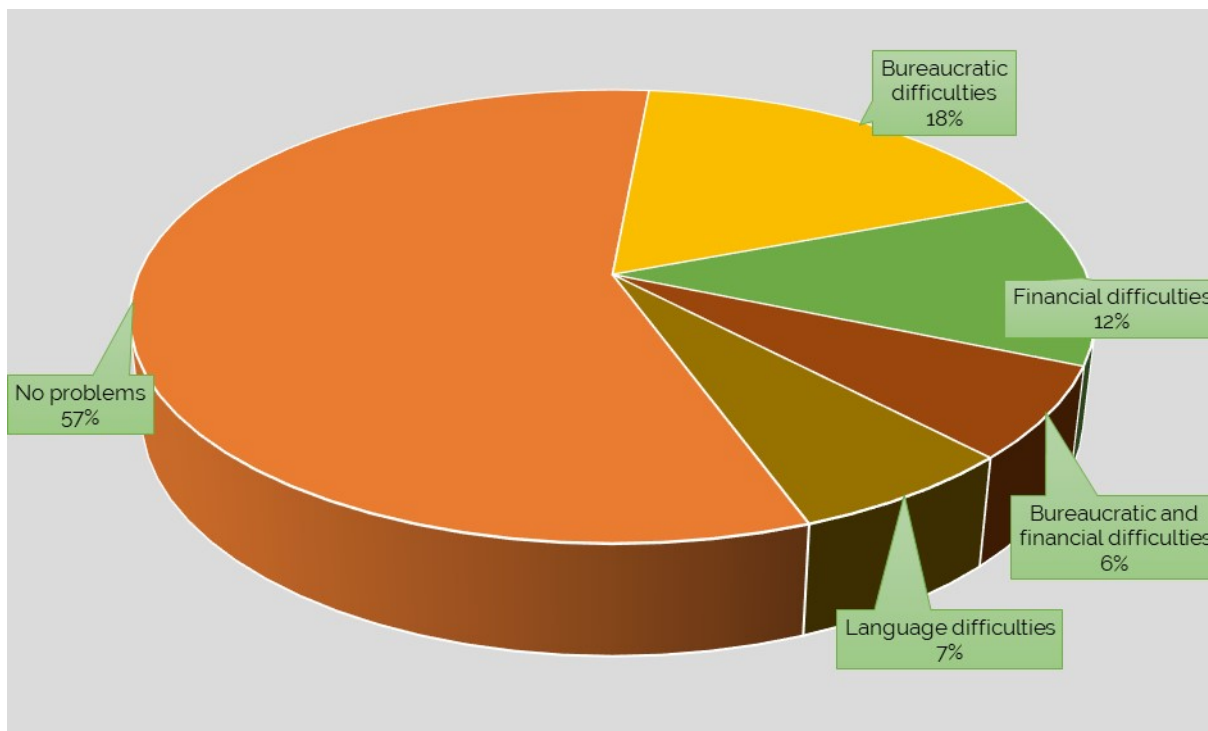
3. KDO DELA V VAŠEM PODJETJU?

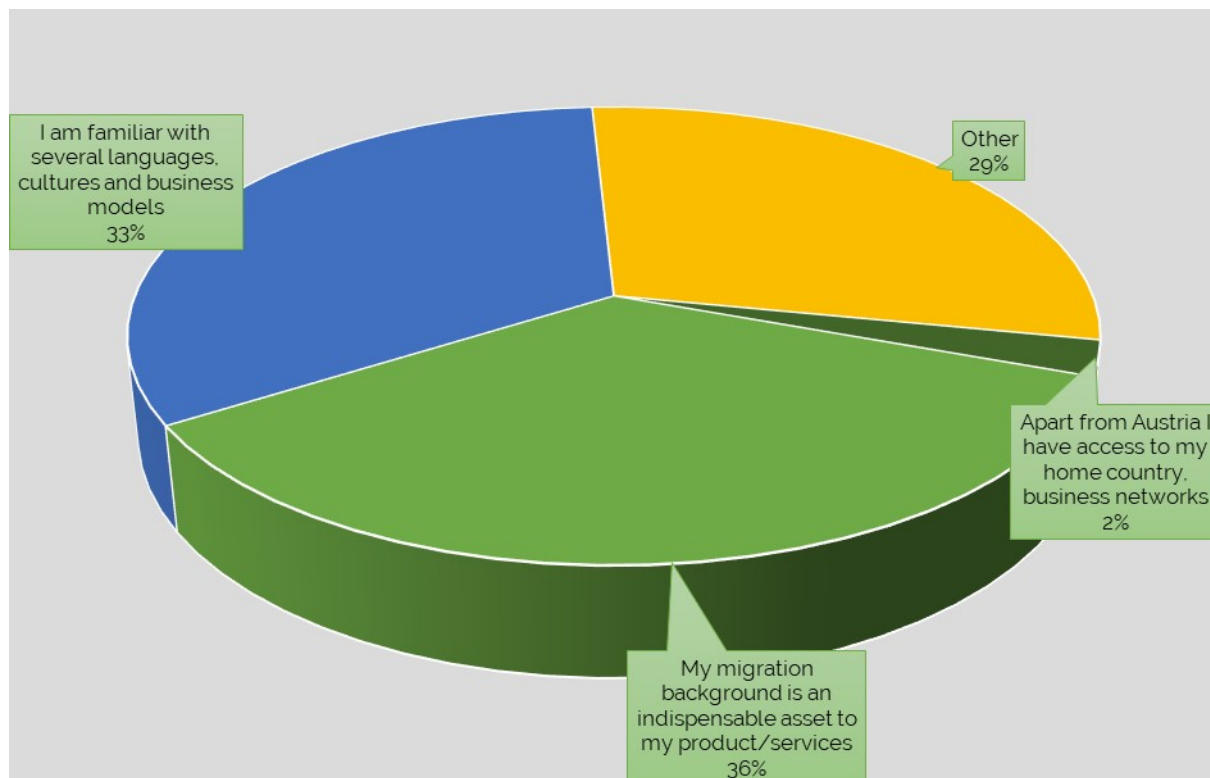
4. VLOGA DRUŽINSKIH ČLANOV V PODJETJU:

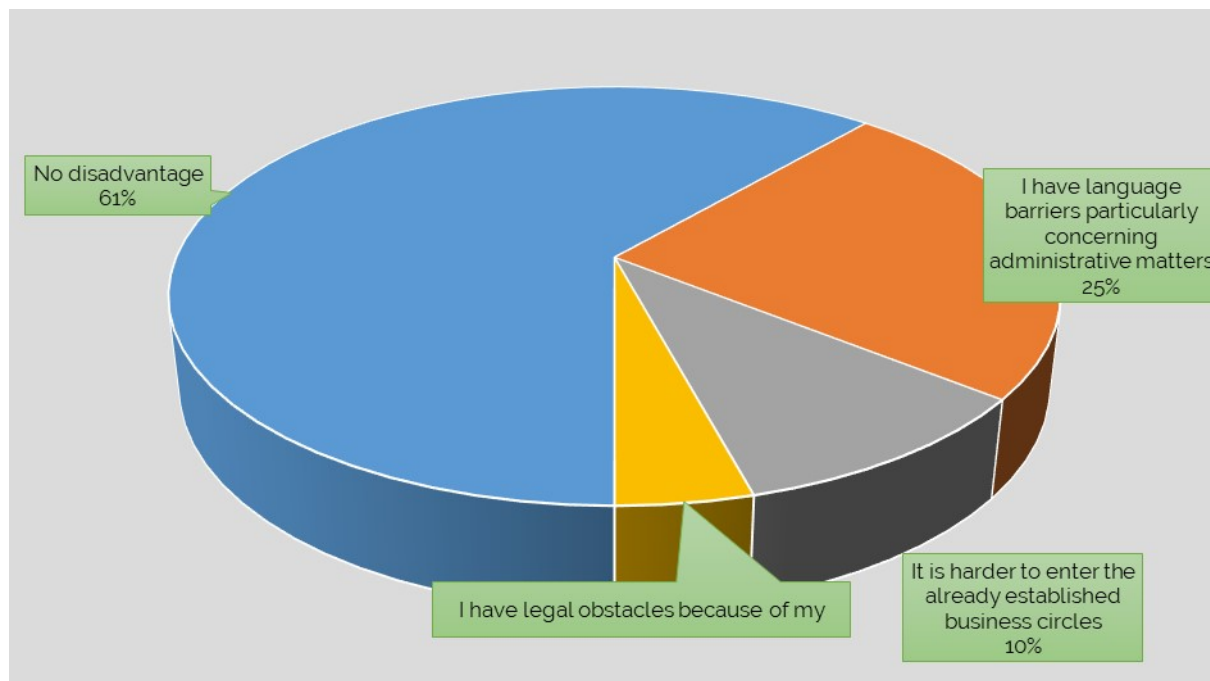
5. GLAVNE OVIRE PRI USTANAVLJANJU VAŠEGA PODJETJA IN PRI NJEGOVM VODENJU?

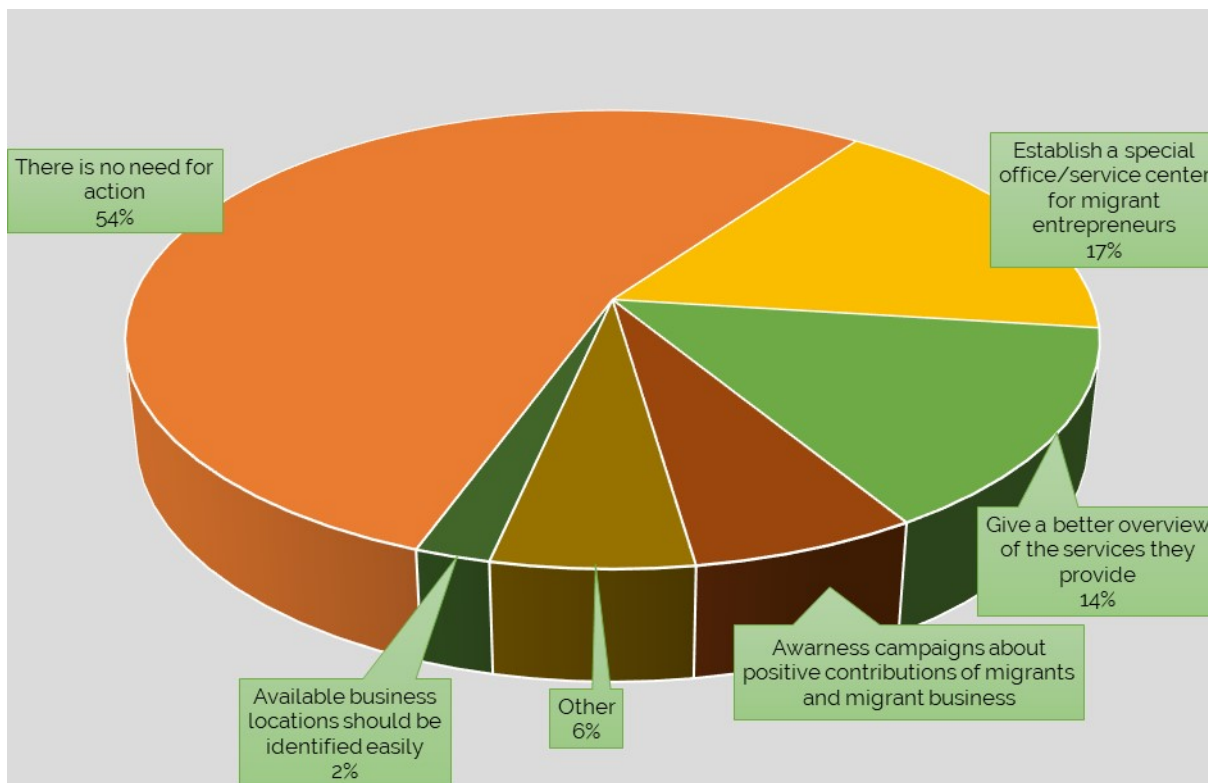
6. KATERE SO PREDNOSTI MIGRANTA PRI SAMOZAPOSLITVI

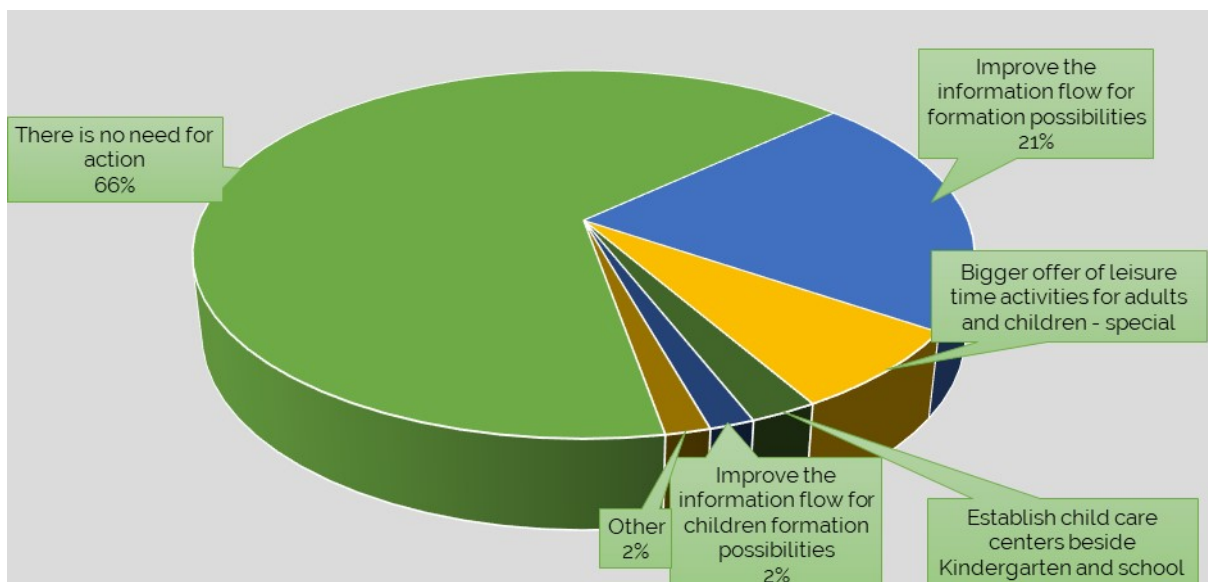
7. KATERE SO TEŽAVE MIGRANTSKIH PODJETNIKOV?

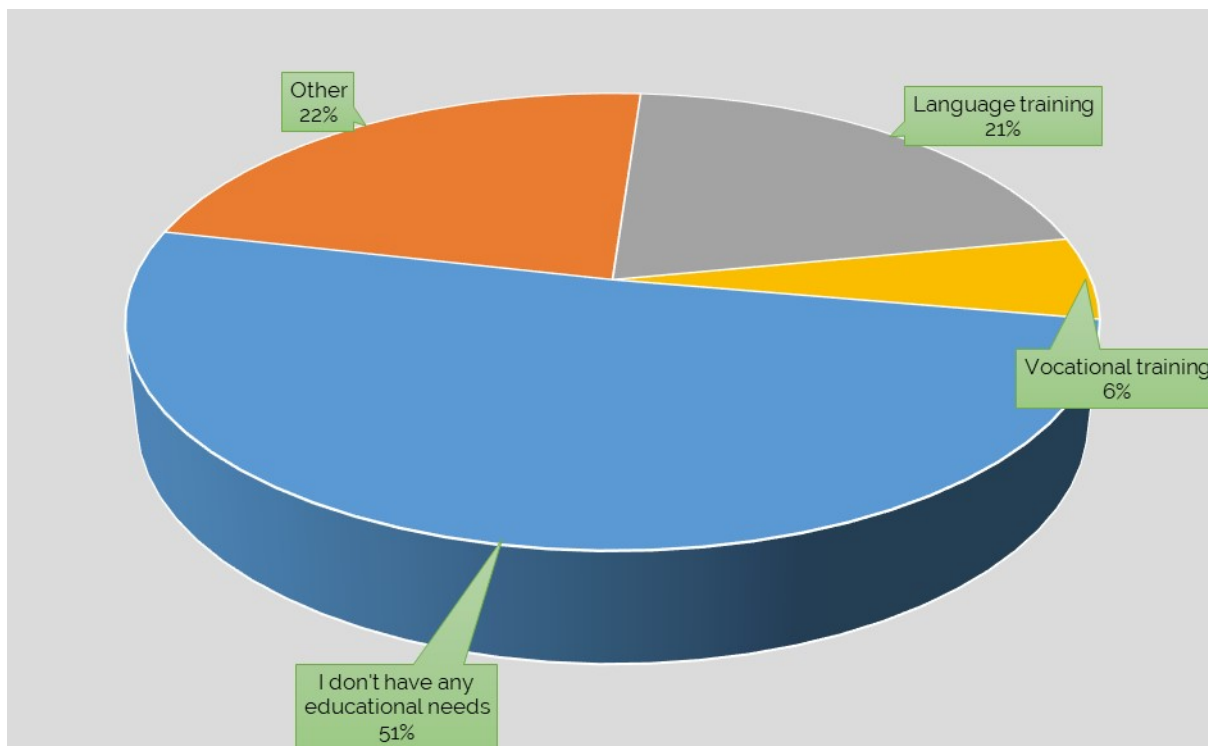
8. KAJ BI LAHKO OBLASTI ŠE LAHKO NAREDILE ZA VAS NA POSLOVNEM PODROČJU?

9. KAJ BI LAHKO OBLASTI ŠE STORILE, DA BI IZBOLJŠALE VAŠ DRUŽBENI POLOŽAJ?

10. NA KATERIH PODROČJIH BI RABILI DODATNA ZNANJA?

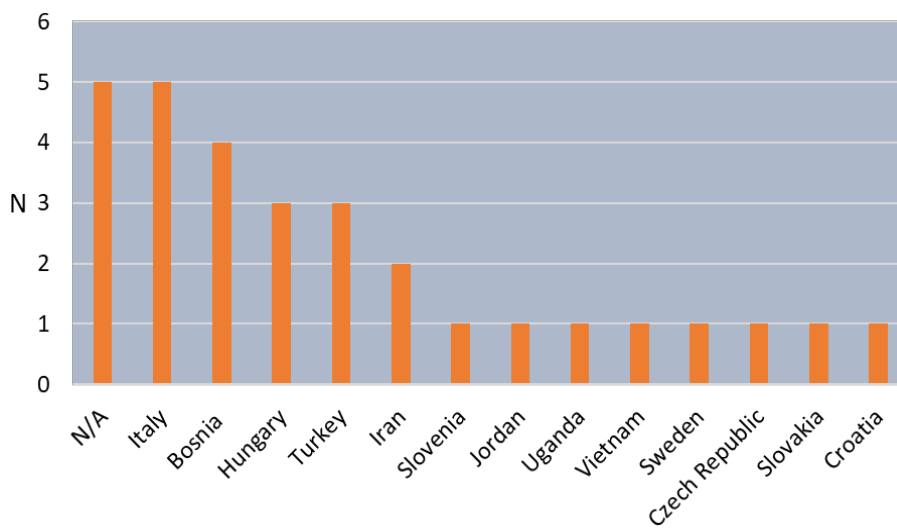

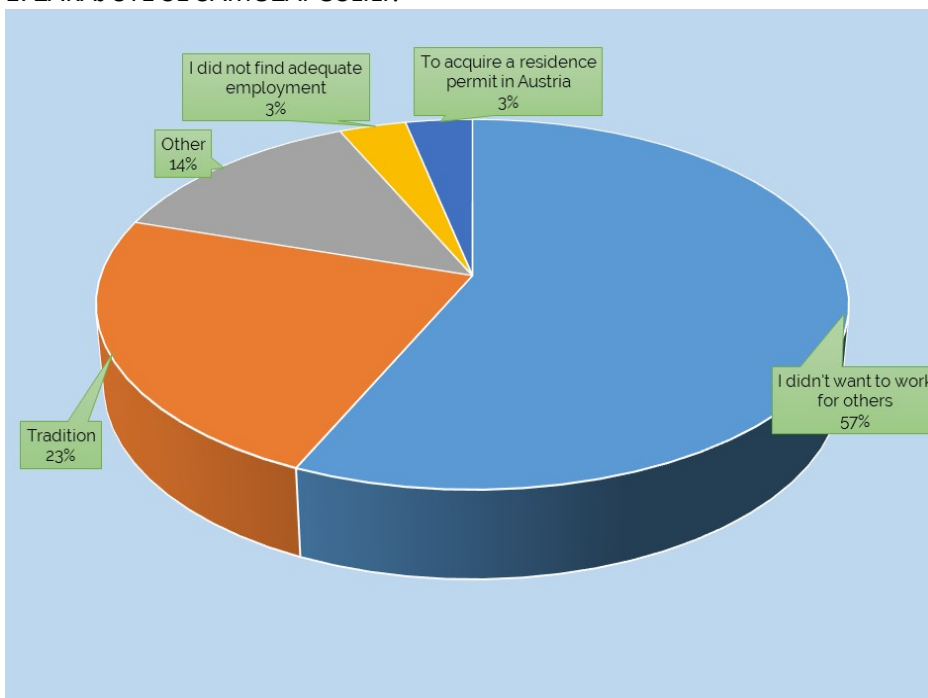
REZULTATI RAZISKAVE ZA PODJETNIKE Z MIGRANTSKIM OZADJEM

OSEBA ROJENA V AVSTRIJI, A IMA NAJMANJ ENEGA STARŠA, KI PRIHAJA IZ DRUGE DRŽAVE

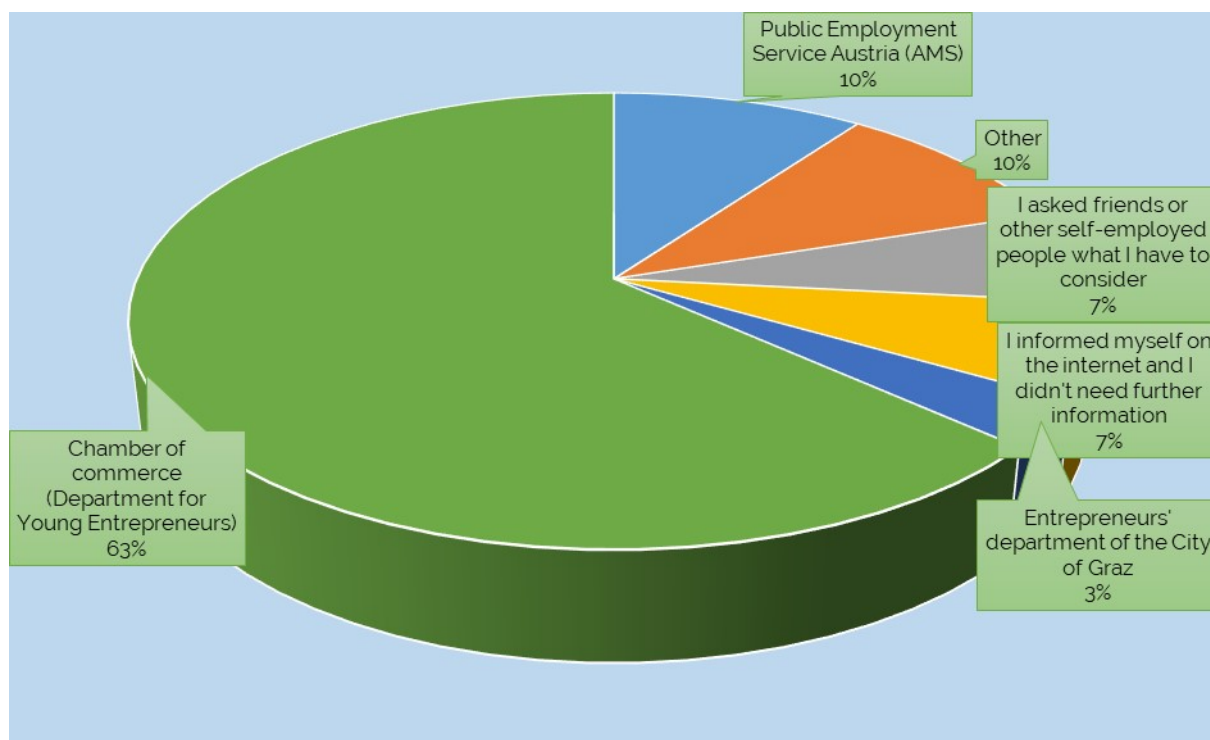
KRAJ ROJSTVA:

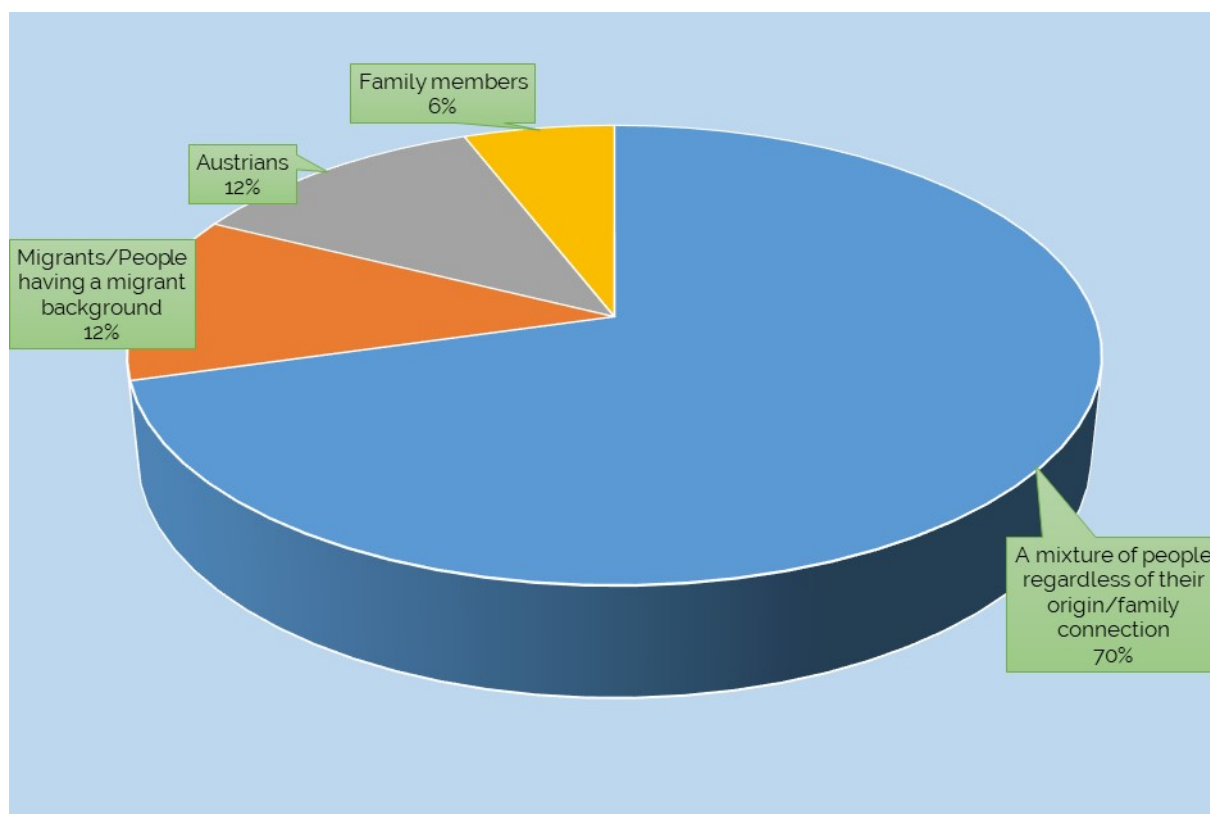
1. ZAKAJ STE SE SAMOZAPOSLILI?

2. KJE STE DOBILI POTREBNE INFORMACIJE O SAMOZAPOSLITVI V GRADCU?

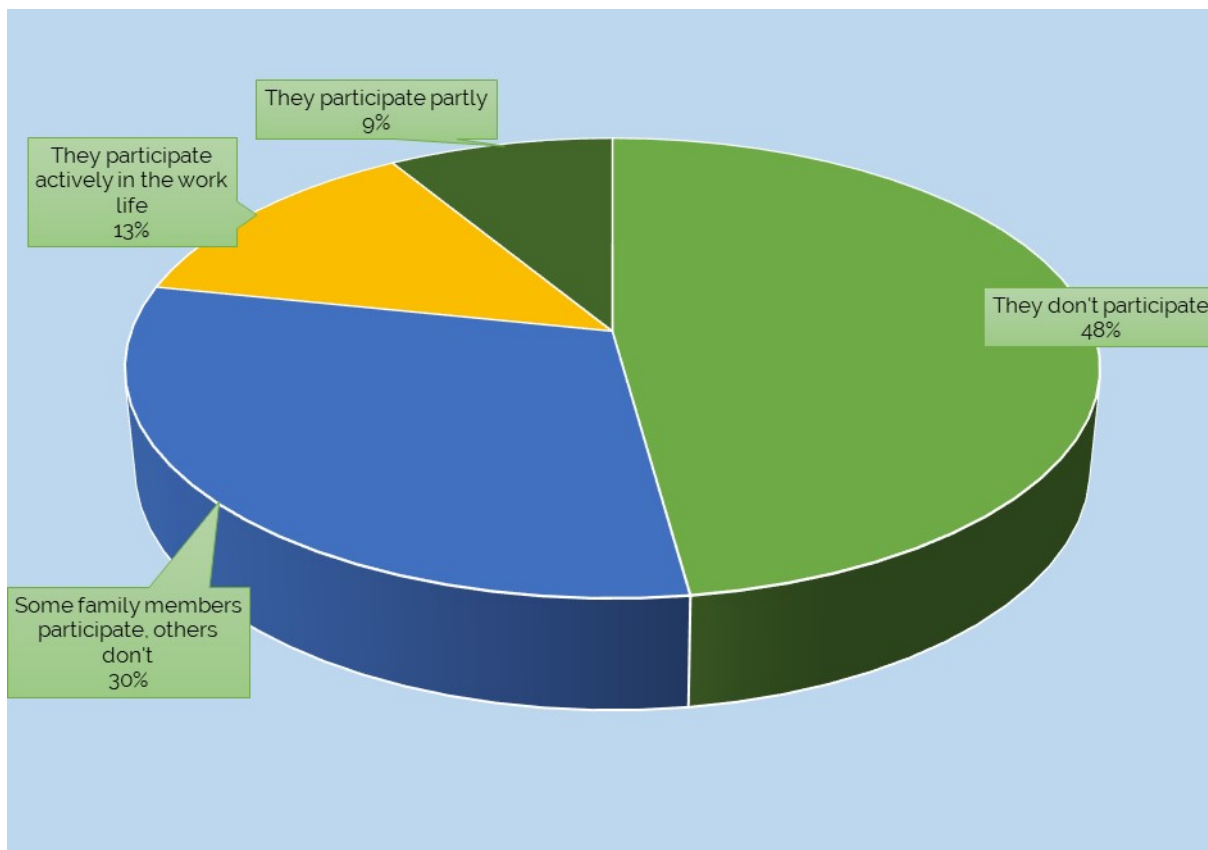

3. KDO DELA ZA VAS?

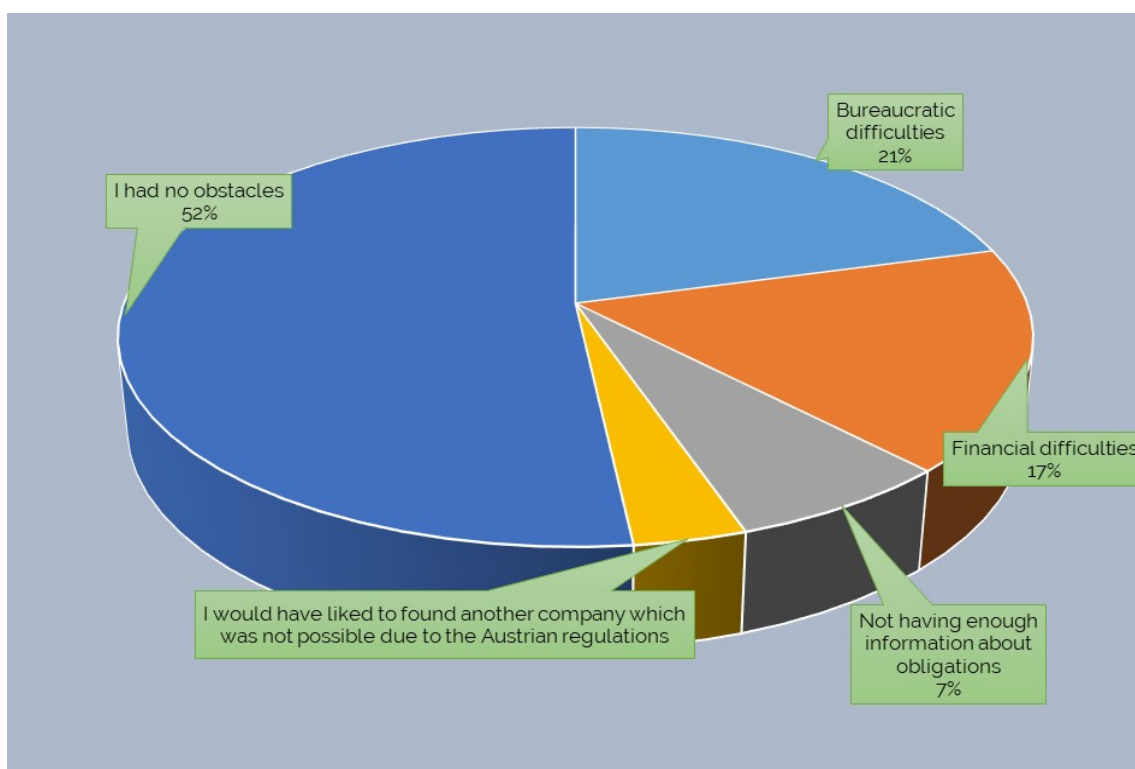

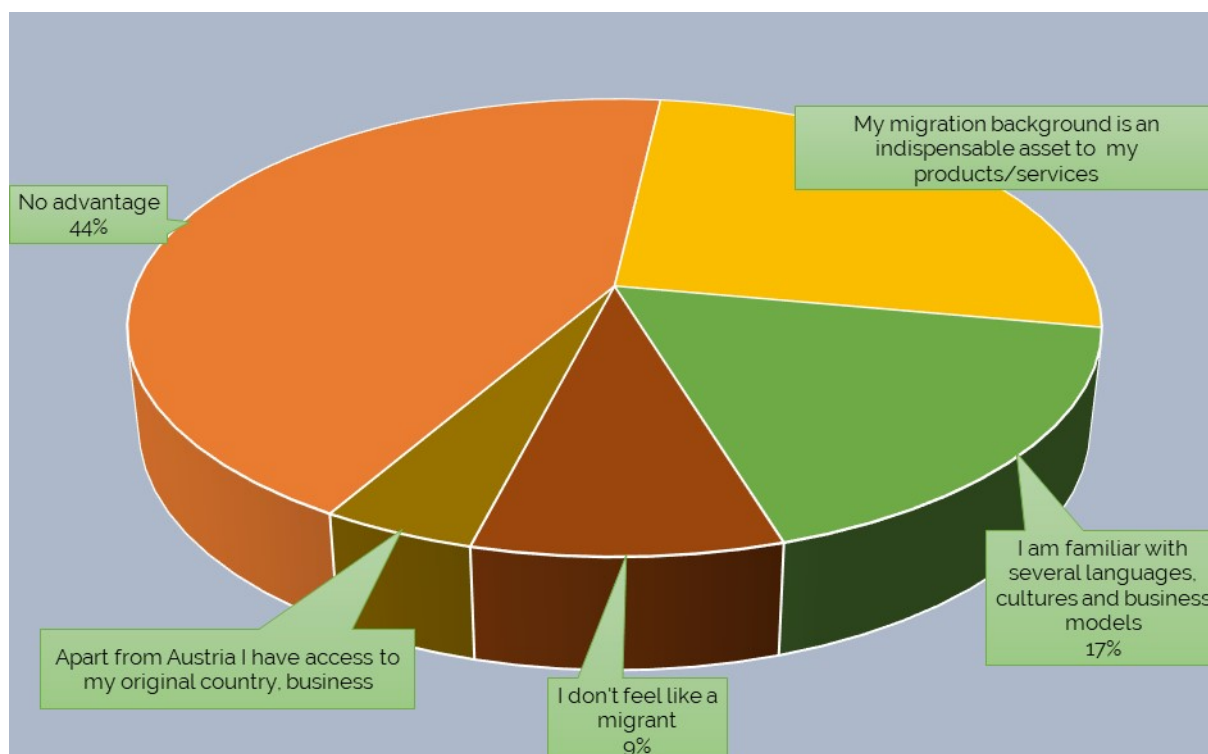
4. VLOGA DRUŽINSKIH ČLANOV V PODJETJU

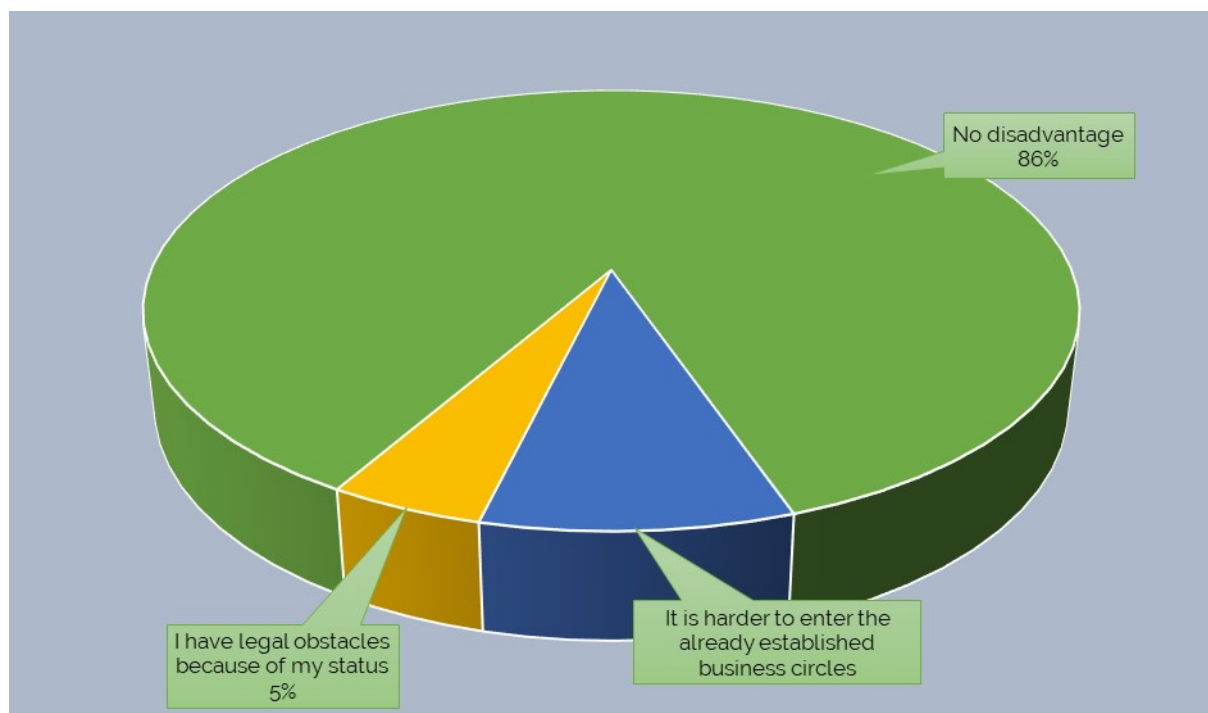
5. GLAVNE OVIRE PRI USTANOVITVI IN VODNEJU PROJEKTA

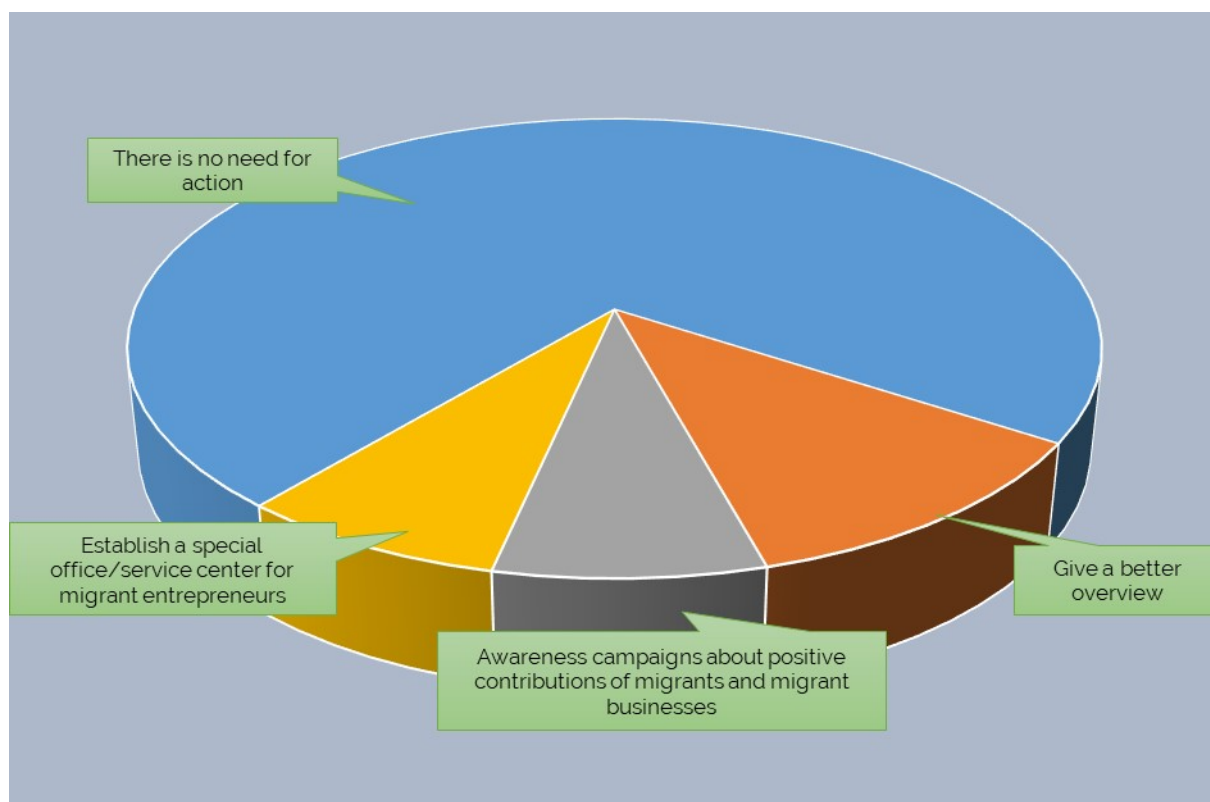
6. PREDNOSTI SAMOZAPOSLITVE PRI OSEBI Z MIGRANTSKIM OZADJEM:

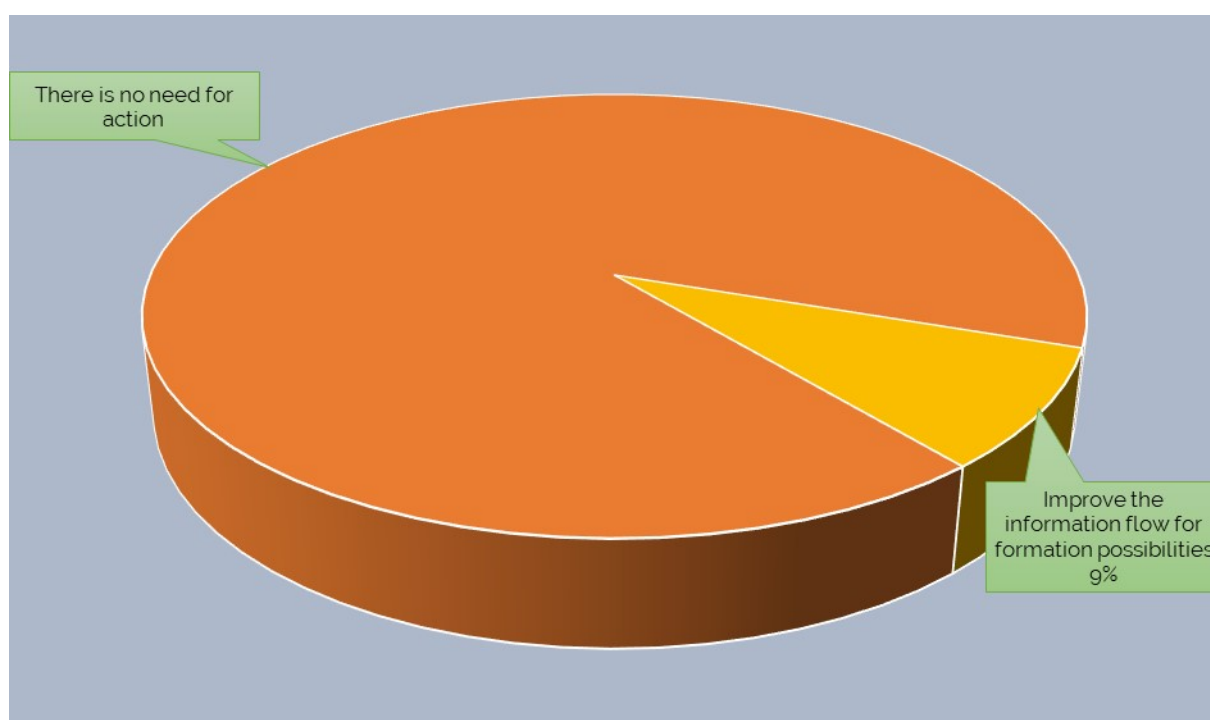
7. OVIRE PRI SAMOZAPOSLITVI OSEBE Z MIGRANTSKIM OZADJEM:

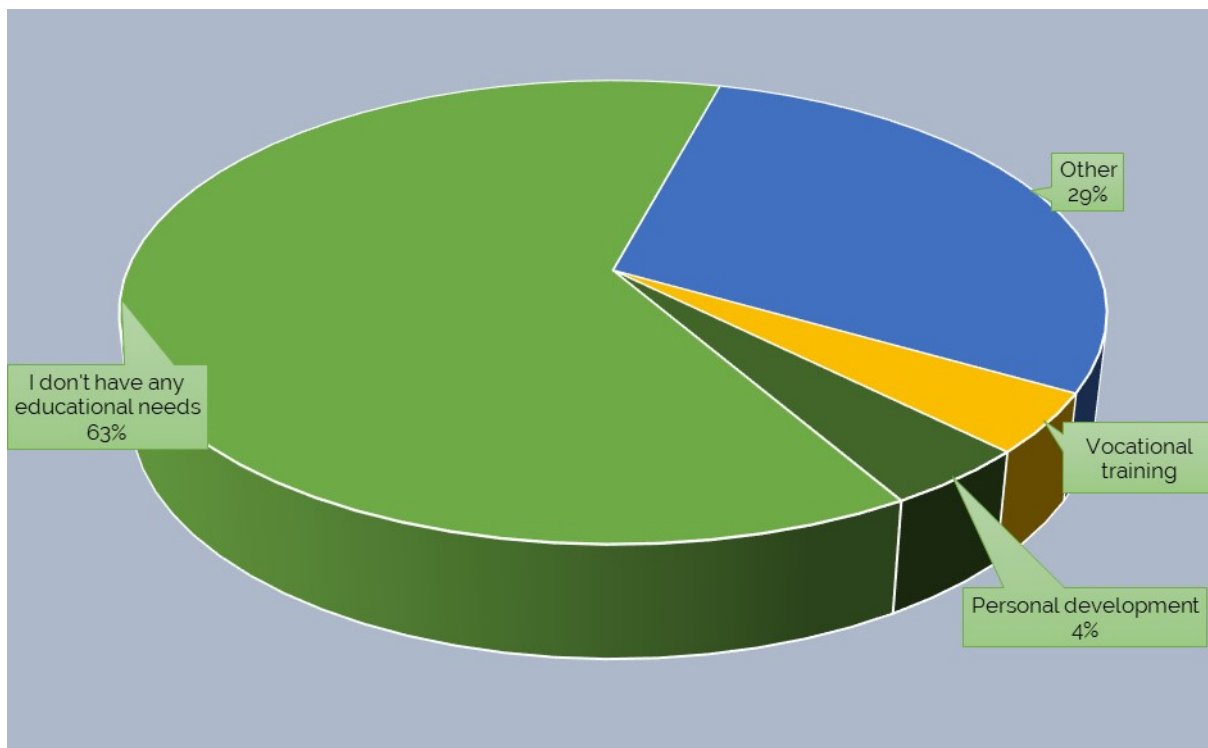
8. KAJ BI LAHKO OBLASTI ŠE NAREDILE, DA BI IZBOLJŠALE VAŠE POSLOVNE MOŽNOSTI?

9. KAJ BI LAHKO OBLASTI ŠE NAREDILE, DA BI IZBOLJŠALE VAŠ DRUŽBENI POLOŽAJ?

10. NA KATERIH PODROČJIH BI RABILI DODATNA ZNANJA?

Kratka analiza anket in intervjujev s 160 graškimi migrantskimi podjetniki kaže zanimivo situacijo na področju migrantskega podjetništva v Gradcu. Mesto ima za njih organizirano podporo preko svojih institucij in se očitno zaveda pomembnosti migrantskega podjetništva.

Zanimivo je recimo, da je večina intervjuvancev ustanovila svoje podjetje, ker si niso želeli delati za druge (migranti 46%, osebe z migrantskim ozadjem 57%) ali pa niso našli primerne zaposlitve. Večina jih je informacije o možnosti samozaposlitve našla na graški Gospodarski zbornici (57% migrantov in 63 oseb z migrantskim ozadjem) ali pa preko svojih prijateljev in znancev.

Za njih večinoma delajo tako državljani kot migranti (migranti 48%, osebe z migrantskim ozadjem 70%) ter družinski člani (migranti 28%, osebe z migrantskim ozadjem 6%). Ti večkrat igrajo tudi pomembno vlogo v podjetju.

Zanimivo je, da več kot polovica izprašanih ni izkusila birokratskih ovir pri ustanovitvi in vodenju podjetja. (migranti 57%, osebe z migrantskim ozadjem 52%)

36% migrantov razpoznava svojo migrantsko izkušnjo kot pomembno pri vodenju podjetja, omenjajo pa tudi jezik, kulturo in poslovne modele. Podobno je tudi pri osebah z migrantskim ozadjem. Pri ovirah migranti omenjajo predvsem jezikovne ovire, medtem ko osebe z migrantskim ozadjem teh nimajo.

Na vprašanje, kako bi lahko lokalne oblasti še izboljšale poslovanje njihovega podjetja, je večina migrantov in oseb z migrantskim ozadjem odgovorila, da za to ni nobene potrebe. Ostali so omenjali poseben urad za migrantske podjetnike.

Podobno je tudi na področju družbenega vključevanja, saj 66% migrantov in 91% oseb z migrantskim ozadjem meni, da za to ni nobene potrebe. Ostali omenjajo predvsem učenje jezika in poslovnih spretnosti.

Očitno gre v primeru Gradca za relativno uspešen sistem podpore migrantom in osebam z migrantskim ozadjem, ki vključevanje v družbo kombinira z inkluzijo na trg delovne sile tudi preko spodbujanja samozaposlovanja v malih in srednjih podjetjih. Glede na projekt Urban diversity pa si želijo na teh področjih storiti še korak naprej.

AJPES (2017) Podatki poslovnega registra Slovenije (PRS), 25. 8. 2017

Dana, Leo Paul, Morris, M. (2007). Towards a synthesis: A model of immigrant and ethnic entrepreneurship. In Dana, L. (Ed.), Handbook of research on ethnic entrepreneurship: A co-evolutionary view on resource management, Cheltenham, U.K.: Edward Elgar, 803–811.

Kekuš Sara (2017) Impact of Migrant Entrepreneurship to Economic Growth. In MIGRENT Migrant(social) entrepreneurship as a tool of socio-economic emancipation of migrants, Bužikinič, E. (ed.). Zagreb: Centre for Peace Studies (11-19).

Light, Ivan Gold, Stephen (2000) Ethnic Economies, San Diego: Academic Press.

Maria Vincenza Desiderio (2014) Policies to support Immigrant Entrepreneurship.
<https://www.migrationpolicy.org/research/policies-support-immigrant-entrepreneurship> (2.8.2017)

Pope Christina(2017) Excerpted from "Seeds of Growth" produced by Welcoming America with Global Detroit. In MIGRENT Migrant(social) entrepreneurship as a tool of socio-economic emancipation of migrants, Bužikinič, E. (ed.). Zagreb: Centre for Peace Studies (20-25).

Rath, Jan, Swagerman, Anna, Krieger, Hubert, Ludwinek, Anna, Pickering, Lisa (2012) Promoting ethnic entrepreneurship in European cities.
<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2011/eu-member-states/social-policies-business/promoting-ethnic-entrepreneurship-in-european-cities> (3.8.2017).

SURS (2017) Podatki o številu zaposlenih državljanov in tujcev v Mestni občini Ljubljana, Republika Slovenija, za leto 2016. Junij 2017.

Waldinger, Roger, Haward Aldrich, Robin Ward and Associates (1990) Ethnic Entrepreneurs: Immigrant Business in Industrial Societies. Newbury Park: Sage Publications.